derer Meinung ist, zu lästern und den Ruf der Unbescholtenen zu schädigen; Freiheit um durch Wucher oder durch Ueberbürdung mit Arbeit den Armen aus zu beuten und zu Grunde zu richten; Freiheit von allen zehn Geboten Gottes. Diesz sind auch Freiheitsbestrebungen, aber jene andern und diese unterscheiden sich wie Licht und Finsternisz, wie Tag und Nacht."

Wil men, zonder in willekeur te vervallen, al deze vrijheden weigeren, dan is het niet voldoende om met Vinet te verzekeren, dat de verdedigers der gewetensvrijheid deze slechts aanvaarden, behoudens de maatschappelijke moraal, tenzij men de maatschappelijke moraal en de vrijheid zelve beide doe steunen op het eenig fundament, Jezus Christus. Dit is ook voor hen, die niet in Christus gelooven, dragelijk, mits blijke dat zij, die de wet van Christus tegenover allen willen doen gelden, ook zelven haar eerbiedigen, door in woord en wandel te getuigen en te belijden. Zoo wordt niet de vrijheid aan de zedelijkheid, of deze aan gene ten offer gebracht, maar worden beiden ondergeschikt aan het onzichtbare Hoofd.

Hierin ligt tevens de ware verhouding van kerk en staat of liever van kerk en burgerlijke overheid. Wel verre van onverschillig voor de ware Kerk te zijn, behoort de Overheid haar te eeren; zich te verheugen wanneer zij toeneemt in kracht; in waarheid haar te beschermen, en juist daarom optehouden haar eene bijzondere bescherming boven anderen te verleenen. Zij behoort in te zien dat de Kerk de steun is voor de Overheid, niet omgekeerd; eene Kerk, die betaald wordt, verliest tegenover den betaalsheer haar recht van spreken. De Kerk van Christus staat direct onder haren Meester, en daarom onder niemand anders; maar de middelen, die haar Heer haar gegeven heeft om Zijnen naam te verkondigen, zijn van zuiver geestelijken aard. De wereldlijke overheid, juist omdat zij lager staat dan de kerk, mag met geweld dwingen, maar vordert dan ook niets anders dan uitwendige gehoorzaamheid; de kerk daarentegen eischt enkel gehoorzaamheid uit liefde, en dringt daartoe, niet door dwang, maar door moedig getuigen.

Wel verre dat, wanneer althans op den door mij verdedigden grond vrijheid wordt toegekend, het gezag zou gevaar loopen, wordt dit eerder geschraagd. Niet de vrijheid, maar de afval van Jezus Christus heeft, ook in vorige eeuwen, het gezag ondermijnd, zonder